

4. Bolli T. Essays on the Production and Measurement of Knowledge Capital / T. Bolli // KOF Dissertation Series. – 2011. – № 9. – 147 p.
5. Arvanitis S. Konjunktur und Innovationsverhalten / S. Arvanitis, V. Ley, M. Worter // Studie im Auftrag der Kommission für Technologie und Innovation (KTI) – Bundesamt für Berufsbildung und Technologie (BBT). – 2011. – № 196 (KOF Studien № 19). – 61 p.
6. Arvanitis S. Determinants of Knowledge and Technology Transfer Activities Between Firms and Science Institutions in Switzerland: An Analysis Based on Firm Data / S. Arvanitis, U. Kubli, M. Worter // KOF-ETN. – 2005. – № 116. – 40 p.
7. Worter M. Competition, technological opportunities, and entrepreneurship: estimating a simultaneous system [Electronic resource] / M. Peneder, M. Worter. – Access mode : http://iri.jrc.ec.europa.eu/concord-2011/papers/Peneder_Michael.pdf
8. Егорова Н. Е. Применение дифференциальных уравнений для анализа динамики развития малых предприятий, использующих кредитно-инвестиционный ресурс / Н. Е. Егорова, С. Р. Хачатрян // Экономика и математические методы. – 2006. – № 1. – С. 50–67.
9. Ларичева З. М. Малый бизнес: проблемы и перспективы его развития / З. М. Ларичева, Л. В. Стрелкова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2006. – № 5. – С. 38–43.
10. Лутвинов П. П. Роль малого бизнеса в развитии экономики России / П. П. Лутвинов, О. Л. Гончарова, В. И. Колесников // Вестник Челябинского государственного университета. – 2008. – № 19. – С. 22–26.
11. Диленко В. А. Экономико-математические модели инновационной деятельности производственного предприятия / В. А. Диленко, С. А. Шпак // Экономика промышленности. – 2005. – № 1. – С. 44–53.
12. Диленко В. А. Математическое моделирование развития производственной базы предприятия с учетом автономного НТП / В. А. Диленко, Т. В. Мея //

- Економіка: проблеми теорії та практики : Збірник наук. праць. – Вип. 246: В 5 т. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. – Т. 5. – С. 1230–1238.
13. Іщук С. О. Методи визначення оптимальних виробничих програм за фінансовими критеріями розвитку підприємства / С. О. Іщук // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 4. – С. 123–132.
 14. Ляшенко В. И. Регулирование развития малого предпринимательства в Украине: проблемы и пути решения / В. И. Ляшенко // НАН України, Ін-т ек-ки пром-ти. – Донецьк, 2007. – 452 с.
 15. Мазур Ю. А. Модели динамики экономического роста с учетом налогового фактора : монография / Ю. А. Мазур. – Донецьк : ІЗП НАН України, 2007. – 100 с.
 16. Шерстенников Ю. В. Модель влияния темпов внедрения инновационных решений на динамику развития малого предприятия / Ю. В. Шерстенников, Л. В. Ромашук // Экономика: проблемы теорії та практики : Збірник наук. праць. – Вип. 222: В 5 т. – Т. III. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. – С. 468–480.
 17. Шерстенников Ю. В. Моделирование влияния инновационных технологий на экономическую эффективность предприятий малого та среднего бизнеса / Ю. В. Шерстенников // Держава та регіони. – 2008. – №2. – С. 278–281.
 18. Гончарова М. В. Концепція фінансової стабілізації малого і середнього бізнесу в контексті регуляторної політики України / М. В. Гончарова // Экономика Крыма. – 2012. – № 3(40). – С. 24–29.
 19. Статистична інформація Головного управління статистики у Донецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.donetskstat.gov.ua/statinform/index.php>
 20. Статистичний щорічник за 2010 рік / Держкомстат України. – К. : Консультант, 2011. – 568 с.

Стаття надійшла до редакції 12 листопада 2012 року

УДК 339.13.017:634.20

I. A. Salo,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Інституту садівництва Національної академії аграрних наук (Київ, Україна)
inna_salo@ukr.net

РИНОК КІСТОЧКОВИХ ПЛОДІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Проаналізовано сучасну кон'юнктуру вітчизняного ринку кісточкових плодів, виявлено основні тенденції у сфері ціноутворення та розвитку зовнішньої торгівлі. Зроблено прогноз щодо динаміки основних показників ринку. Окреслено перспективи виробництва та реалізації кісточкових плодів в Україні та світі.

Ключові слова: ринок, кісточкові плоди, попит, пропозиція, ціна.

I. A. Salo
РЫНОК КОСТОЧКОВЫХ ПЛОДОВ
В УКРАИНЕ И МИРЕ

Проанализирована современная конъюнктура отечественного рынка косточковых плодов, выявлены основные тенденции в сфере ценообразования и развития внешней торговли. Сделан прогноз относительно динамики основных показателей рынка. Определены перспективы производства и реализации косточковых плодов в Украине и мире.

Ключевые слова: рынок, косточковые плоды, спрос, предложение, цена.

Inna Salo
STONE FRUIT CROPS MARKET IN UKRAINE AND
THROUGHOUT THE WORLD

The author has analysed the present state of the inland stone fruit market, in particular, main tendencies in the price formation and development of foreign trade. The dynamics of the market major indexes has been worked out. The prospects of the stone crops fruits production and sales have been outlined in Ukraine and throughout the world.

Key words: market, stone fruits, demand, proposition, price.

Постановка проблеми. Серед плодів культур кісточкові відзначаються безперечними перевагами – швидкоплідністю та ранньостиглістю багатьох сортів. Вагомість їх у харчовому раціоналі людини визначається наявністю поживних речовин – цукрів, органічних кислот і розчинних солей. Найпоширенішими в Україні кісточковими культурами вважаються слива, черешня, вишня, персик та абрикос. Плоди названих культур особливо характеризуються сезонністю споживання через швидку втрату якісних властивостей і вищими цінами реалізації порівняно із зернятковими, більш трудомістким процесом вирощування та збирання врожаю тощо. Вони користуються високим попитом вітчизняних споживачів, оскільки, окрім споживання у свіжому вигляді, достатньо широко використовуються для харчової переробки. Важливість і необхідність споживання кісточкових плодів підтверджується, зокрема, Розпорядженням Київської міської держадміністрації «Про забезпечення споживачів м. Києва кісточковими плодами», де чітко зазначається про необхідність органі-

зації торгівлі плодами кісточкових культур, контролю за здійсненням розрахунків та своєчасного постачання цих плодів, встановлення достатньої кількості торговельних точок та ін. [1]. Отже, наукові дослідження кон'юнктури, цінової ситуації, прогнозування та визначення позитивних і негативних факторів впливу на формування ринку кісточкових плодів сьогодні є вкрай актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку продовольчого ринку, виробництва і споживання продуктів харчування приділяло увагу багато науковців. У галузі садівництва, зокрема, працювали такі дослідники, як О. Ю. Єрмаков, О. А. Кішак, Л. А. Костюк, Т. А. Маркіна, В. А. Рудьєв, В. А. Соболь, О. М. Шестопаль, А. І. Шумейко та ін. Однак попри різноманіття досліджень в економіці садівництва, науковим розробкам, які спрямовані на пошук механізмів ефективного функціонування й розвитку вітчизняного ринку плодової продукції, і насамперед кісточкових культур, приділено мало уваги.

Мета дослідження – висвітлити особливості розвитку світового і вітчизняного ринку плодів кісточкових культур.

Основні результати дослідження. У 2006–2010 рр. серед плодів кісточкових культур у світі за рівнем виробництва перше місце займали персики і нектарини (18,1–20,5 млн. т), друге – сливи (9,6–11,0 млн. т), далі – абрикоси (3,3–3,8 млн. т), вишні та черешні (1,8–2,2 млн. т) [2].

Основними країнами – виробниками персиків і нектарин є Китай – 10,7 млн. т (53% усіх обсягів), Італія – 16 (8%), Іспанія – 1,1 (5,4%), США – 1,0 (5%), Греція – 0,6 (3%). Загалом ці країни охоплюють 74% світового ринку персиків та нектаринів. Сливи у 2010 р. переважно вирощували: Китай – 5,7 млн. т (52%), США – 0,5 (5%), Чилі, Франція, Іран – по 0,3 млн. т (3%), що в цілому склало 66% світового обсягу. Серед товаровиробників абрикосів вагоме місце займали Туреччина – 0,5 млн. т (15%), Іран – 0,4 (12%), Узбекистан – 0,3 (9%), Італія – 0,3 (9%), Пакистан – 0,2 (6%), Алжир – 0,2 (6%). Ці країни забезпечують світовий ринок абрикосів практично на 60% [2].

Лідерами у вирощуванні вишень і черешень є Туреччина – 0,4 млн. т (19%), США та Іран – по 0,3 (14%), Італія, Сирія, Іспанія, Україна – по 0,1 (5%), або разом близько 60% світового виробництва. Зауважимо, що Україна ввійшла в десятку лідерів за обсягами виробництва зазначених плодів.

Очевидно, що серед країн світу головна роль у галузі виробництва кісточкових плодів належить Китаю – 16,4 млн. т (45% дольової участі). Друге місце займає Туреччина – 0,9 млн. т (2%). За обсягами продажів особливо виділяються такі експортери кісточкових плодів, як Іспанія та Італія, а за обсягами імпорту – Німеччина, Франція і Росія.

Спостерігається світова тенденція до незначного розширення вирощування кісточкових плодів – у 2010 р. на 10% порівняно із 2006 р. Площі плодоносних насаджень упродовж 2006–2008 рр. збільшилися на 200 тис. га – від 4,7 до 4,9 млн. га і до 2010 р. залишалися незмінними.

В Україні протягом 2006–2011 рр. вирощувалося 314,8–545,9 тис. т плодів кісточкових культур, із яких найбільше поперемінно в динаміці вишень та слив [3]. У 2011 р. обсяг їх виробництва становив відповідно 172,9 (32%) та 134,7 тис. т (25%). А от найменше вирощується персиків – 33,4 тис. т, що складає 6% обсягів виробництва [3]. Це пояснюється тим, що плоди сливи та вишні, окрім того, що користуються попитом у свіжому вигляді, серед кісточкових культур є найбільш придатними для переробки. А от персик і абрикос відзначається частотою пошкоджень від заморозків, що значною мірою впливає на формування врожаю.

Площі плодоносних насаджень кісточкових плодів за останні десять років в Україні зменшилися в 1,3 раза – до 69,4 тис. га у 2011 р. Це відбулося через скорочення площ у сільськогосподарських підприємствах у 2,4 раза (до 16,6 тис. га), оскільки в домогосподарствах площі плодоносних насаджень кісточкових плодів залишалися стабільними – 52–53 тис. га. Площі закладання кісточкових культур у сільськогосподарських підприємствах щороку знижуються – від 1 тис. га у 2006 р. до 0,3 тис. га у 2011 р. [3].

Відповідно, основну масу кісточкових плодів у країні вирощують господарства населення – 95–97%, а це 377–518 тис. т. Решта 3–5% припадає на сільськогосподарські підприємства. Звичайно, така ситуація не сприяла розширенню експортних поставок плодів: упродовж 2006–2011 рр. експорт становив лише 1,0–5,5 тис. т, у т.ч. вишень та черешень – 5–65% (0,1–3,2 тис. т), абрикосів – 3–33% (0,1–1,8 тис. т), персиків – 0,3–75% (1,4–1,5 тис. т) і слив – 1–45% (0,5–1,1 тис. т). Ці плоди вивозилися переважно в Росію, зокрема у 2011 р. їх експортовано в обсязі 5,5 тис. т (99,8%) [2].

Імпортні поставки протягом 2006–2011 рр. становили 9,9–47,1 тис. т, причому основний обсяг склали персики – 9,4–41,5 тис. т (83–95%) [2]. Починаючи з 2008 року, персиків імпортувалося на 20–80% більше, ніж вирощувалося в Україні. Лідерами в постачанні плодів кісточкових культур були Іспанія – 21,5 тис. т (46,2%), Греція – 17,4 тис. т

(37,4%), Італія – 3,3 тис. т (7,1%), Туреччина – 2,4 тис. т (5,2%) [2].

Слід відзначити, що істотне зростання імпорту плодів спостерігалось у 2008 р. – у 4,8 раза порівняно із попереднім. У той рік відбулася знаменна подія – Україна вступила до СОТ. Відтак було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Митний тариф України», за яким змінилися митні тарифи на групу 0809 – абрикоси, вишні (черешні), персики (нектарини), сливи та терен свіжі – з 0,5 євро за 1 кг маси товару з урахуванням первинної тари (упаковки) на 5% [4]. Перерахунок 0,5 євро/кг на адвалерну ставку становить близько 250%, що у 50 разів перевищує теперішній тариф. Тож можна стверджувати, що саме зниження митних тарифів вплинуло на розширення обсягів імпортованих поставок плодів.

Збільшення імпорту кісточкових плодів, зокрема персиків, фактично є катастрофою для вітчизняних товаровиробників. Ці плоди, через значні дотації в більш розвинутих країнах світу та низькі митні бар'єри, постачаються на ринок за цінами нижчими, ніж у вітчизняних виробників. Така ситуація склалася через ряд негативних факторів, зокрема: значно дорожче кредитування сільськогосподарських підприємств в Україні – у 4–5 разів, наявність проблем при страхуванні через високі відсотки страхових внесків – 15% і франшизи (інколи їх збільшують до 25–30%, аби зменшити ризики страхової компанії), велику кількість посередників між товаровиробниками й кінцевими споживачами кісточкових плодів. Від товаровиробника до споживача плоди проходять через три торгові ланки – закупка та доставка до оптового ринку, оптовий ринок і роздрібна торгівля, які залишають собі приблизно по 20% вартості продукції. Як наслідок, роздрібні ціни на кісточкові плоди у 2–2,5 рази перевищують оптово-відпускні.

Регіональними лідерами у промисловому виробництві плодів кісточкових культур є Херсонська область – 10,5 тис. т (38%), АР Крим – 6,3 (23%), Миколаївська – 3,0 (11%), Одеська та Дніпропетровська області – по 2,1 тис. т (8%). Разом сільськогосподарські підприємства цих регіонів у 2011 р. виробили 88% плодів [3].

Найвідомішим підприємством Херсонської області, де знаходиться найбільший сад кісточкових плодів в Україні, є «Агроторгова фірма ім. Солонухіна» [5]. Тут вирощуються персики, абрикоси та черешні. Площі під багаторічними насадженнями займають близько 1 тис. га (42% промислових насаджень області). Валовий збір в урожайні роки сягає понад 5 тис. т кісточкових плодів, що становить практично 50% обсягів цих плодів, вирощених в області сільськогосподарськими підприємствами.

У домогосподарствах найбільше плодів кісточкових культур зосереджено у Дніпропетровській – 70 тис. т (14%), Одеській – 45,2 (9%), Донецькій – 43,1 (8%), Херсонській – 40,9 (8%), Полтавській – 34,1 (7%), Хмельницькій – 30,5 (6%) областях. Разом у 2011 р. вони виробили 52% плодів [3].

Урожайність кісточкових плодів у сільськогосподарських підприємствах становить 2 т/га, що у 3,8 раза менше за середню світову урожайність усіх категорій господарств, яка дорівнює 7,5 т/га. У господарствах населення урожайність сягає 9,8 т/га, що вище від промислового сектору і світового рівня відповідно у 4,9 та 1,3 раза.

Обсяги споживання плодів кісточкових культур упродовж 2006–2011 рр. складають 7–12 кг на особу в рік, або 44–75% раціональної норми споживання – 16 кг. При цьому частка завезених плодів у споживанні становить 8–10%, а персиків – близько 50%. Слід зауважити, що незважаючи на нижчі ціни на імпортований персик, вітчизняні плоди за якістю є значно поживнішими й безпечнішими у вживанні, оскільки містять менше залишків хімічних речовин. У літературі з питань зберігання плодів кісточкових культур чітко зазначається, що споживчої цінності вони повинні досягати на дереві, бо інакше при зберіганні не матимуть високої якості. Однак проблемою є те, що плоди, зняті у зрілому стані, не витримують довготривалого транспортування та зберігання. За кордоном, зокрема в Італії, це пи-

тання вирішується так: персики зривають ще зовсім зеленими без належних смакових якостей та накопичення вітамінів. Коли з'являється покупець, то у холодильнику камеру додається етилен і через декілька днів проблема зі стиглістю вирішується – плоди червоніють та вважаються готовими для реалізації [5].

У 2012–2013 рр. в Україні очікується зменшення виробництва кісточкових плодів на 20% – до 455 тис. т. Це пов'язано із несприятливими погодними умовами у 2011 р. Через те, що під час теплої першої половини зими рослини вийшли зі стану спокою, а різкі тривалі морози на початку лютого призвели до глибокого промерзання ґрунту, постраждала не лише наземна частина дерев, а й коренева система. Зважаючи на це, імпорتنі поставки плодів можуть зрости до 100 тис. т, а експортні залишатимуться стабільними – 10–12 тис. т. Очікуваний рівень споживання кісточкових плодів становитиме 11 кг на особу в рік. Основними виробниками й надалі залишатимуться господарства населення. Розширення виробництва промисловим сектором не передбачається через доволі незначне щорічне закладання садів, нестачу фінансових ресурсів, підвищення цін на паливо та засоби захисту рослин, а також низьку цінову конкурентоспроможність.

Посезонне споживання кісточкових плодів пов'язане з низькою забезпеченістю сільськогосподарських підприємств сховищами. За оцінками експертів, станом на 2010 р. потужність усіх сховищ із регульованим газовим середовищем (РГС) та ультранизьким вмістом кисню (ULO) в Україні склала близько 20–22 тис. т [6, с. 54]. Причому частка сучасних сховищ становила лише 27%. З огляду на те, що практично всі плоди кісточкових культур виробляються господарствами населення в міжсезоння, у роздрібній мережі продаються лише імпортовані плоди.

Сільськогосподарські підприємства реалізують плоди переважно посередницьким структурам – 53% та на ринку, через магазини, ларьки, палатки – 38% [3]. Найбільше плодів надходить у продаж із Херсонської області – 36% (9,8 тис. т), яка є лідером з їх виробництва. Переробним підприємствам збувається лише незначна частка – 9%, тоді як саме цей канал реалізації за умов відсутності відповідних технологій зберігання повинен займати головне місце. Однак переробна галузь в Україні розвивається дуже повільно. Власниками переробних підприємств частково чи переважно є іноземні компанії, яким вигідніше для переробки використовувати дешевшу імпортовану сировину.

Підґрунтя для нерозвиненості промислової переробки плодів було закладено ще в 1990-ті роки. У 1991 р. у плодівій промисловості майже 4/5, або 81,2% всього технологічного обладнання не відповідало тодішнім світовим аналогам. Відбулося це через конструктивні недоліки окремих технологічних ліній та обладнання, низьку якість їх виробництва й експлуатації, але насамперед – через відсутність системи машин, що давало б змогу налагодити безвідходний технологічний процес. Багато видів технологічного обладнання взагалі не випускалося машинобудівною промисловістю, зокрема машини для різання і очищення плодів, етикетувальні машини, наповнювачі для фасування багатоконпонентних сумішей тощо [7, с. 136]. Таким чином, підвищення рівня техніко-технологічного забезпечення матеріально-технічної бази залишається й донині одним із основних чинників для розвитку галузі переробки плодової продукції.

Господарства населення реалізують близько 20% кісточкових плодів на ринку, 65–70% вони використовують для власного споживання у свіжому і переробленому вигляді [8]. Найбільше вишень та черешень (75%) продається у червні-липні, абрикосів і персиків (70%) – у липні-серпні, слив (70%) – у серпні-вересні.

Найпопулярнішими є такі сорти кісточкових культур: абрикосів – Мелітопольський пізній, Мелітопольський ранній, Поліський крупноплідний, персиків – Редхавен, вишень – Норд Стар, Шалунья, Ігрушка, черешень – Крупноплідна, Мелітопольська чорна, слив – Стенлей, Анна Шпет, Ода тощо. У 2011 р. розсадницькими підприємства-

ми найбільше садивного матеріалу вирощено саме цих сортів [9]. Загалом упродовж 2007–2011 рр. господарствами вироблено 623–1066 тис. шт. саджанців кісточкових культур, у т. ч. персиків – 278–621 тис. шт., черешні – 28–222 тис. шт., сливи – 25–65 тис. шт., абрикосу – 38–89 тис. шт., вишні – 25–65 тис. шт.

Світові оптові ціни на плоди кісточкових культур значно перевищують вітчизняні. Наприклад, у 2010 р. абрикоси найдорожче реалізовували в Австрії, Кіпрі, Ізраїлі, Японії (3,2–3,8 тис. дол./т), вишні та черешні – в Японії (20,1 тис. дол./т), Австрії, Кіпрі, Данії, Норвегії, Південній Африці (4,0–8,7 тис. дол./т), персики і нектарини – в Японії, Ізраїлі, Франції, Швеції (2,1–4,3 тис. дол./т), сливи – в Ізраїлі, Кіпрі, Японії, Норвегії (2,4–5,4 тис. дол./т) [2]. Зауважимо, що в Україні оптові ціни на кісточкові плоди у 5–15 разів нижчі, ніж у країнах, які їх реалізовували найдорожче, і становили 0,5 тис. дол./т.

Цінова ситуація на ринку плодів кісточкових культур в Україні несприятлива як для товаровиробників, так і для кінцевих споживачів через їх низьку купівельну спроможність. Оптові ціни промислових підприємств за всіма каналами реалізації у 2011 р. трималися на позначці 4,3–6,0 тис. грн. за 1 т [3]. Ціни на кісточкові плоди змінюються по регіонах, що пояснюється відмінностями в обсягах вирощування, чисельності населення та платоспроможного попиту. Найвищі ціни спостерігалися в Донецькій і Луганській областях – 12,2–13,9 тис. грн./т, а найнижчі – у Київській та Рівненській, Закарпатській областях – 0,9–1,8 тис. грн./т. Роздрібні ціни сільськогосподарських підприємств на міських ринках України перевищували оптові у 2–3 рази.

Передбачається, що у 2012 р. оптові ціни на кісточкові плоди зростуть залежно від каналів реалізації на 5–15% (у середньому – до 6,0 тис. грн./т), а роздрібні, незважаючи на розширення імпорتنих поставок, – на 20–25% і становитимуть: на вишні та черешні – 23 грн./кг, абрикоси і персики – 16 грн./кг, сливи – 14 грн./кг. Це пояснюється, перш за все, підвищенням рівня цін на енергоресурси та засоби виробництва, що провокує ріст цін на кінцеву продукцію.

Висновки. Вітчизняний ринок кісточкових плодів ні за структурою, ні за насиченням не можна вважати таким, що функціонує ефективно. Складними залишаються питання промислового виробництва, ціноутворення, кредитування і страхування. Виділяються проблеми збуту кісточкових плодів через низький розвиток переробної галузі, особливо з огляду на широкі можливості їх закупівлі як сировини в господарствах населення. Незабезпеченість садівницьких підприємств сховищами для зберігання не дає можливості використовувати один із найефективніших каналів реалізації – експорт. Вітчизняні кісточкові плоди залишаються менш конкурентоспроможними за цінами, ніж імпортовані, через порівняно незначну державну підтримку ринку продукції садівництва. Отже, в перспективі є необхідність розробити довгострокову програму розвитку внутрішнього ринку кісточкових плодів із врахуванням прогнозних показників продовольчого забезпечення споживачів.

Література

1. Про забезпечення споживачів м. Києва кісточковими плодами: Розпорядження Київської міської державної адміністрації від 08.06.2006 р. № 941 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/>
2. FAOSTAT – FAO Statistics Division 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat.fao.org/>
3. Статистичний щорічник України за 2011 рік / [уклад. О. Г. Осауленко; відп. за вип. В. А. Головки]. – К.: Консультант, 2011. – 653 с.
4. Про внесення змін до Закону України «Про Митний тариф України»: Закон України від 17.12.2008 р. № 676-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
5. Друженко В. Імпорт страшной морозов [Електронний ресурс] / В. Друженко // Голос України. – 2012. – № 133(5383). – 24.07. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/>

6. Максимюк А. Рынок овощей и фруктов в Украине / [А. Максимюк, Е. Поперечная, В. Лапа та ін.]. – К. : Полиграф плюс, 2011. – 96 с.
7. Борщевський П. П. Підвищення ефективності розвитку і розміщення харчової промисловості / П. П. Борщевський, Л. Г. Чернюк, О. Б. Шмаглій. – К. : Наукова думка, 1994. – 157 с.
8. Ефективність сільськогосподарського виробництва в особистих господарствах громадян (за матеріалами обстежен-

- ня) / [П. І. Гайдуцький, Ю. О. Лупенко, М. В. Гладій та ін.] ; за ред. П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, Ю. Я. Лузана. – К. : Інститут аграрної економіки УААН, 2001. – 378 с.
9. Базилевська В. М. Перелік садивного матеріалу плодкових, ягідних, горіхоплідних, малопоширених культур, винограду та хмелю, вирощеного в Україні у 2011 р. / В. М. Базилевська, Ю. Ю. Телепенко. – К. : УДПАІ, 2012. – 45 с.

Стаття надійшла до редакції 14 листопада 2012 року

УДК 338.432

Л. П. Руда,
аспірантка кафедри міжнародної економіки
Вінницького національного аграрного університету (Україна)
lil-ruda@yandex.ru

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У статті досліджено стан та специфіку розвитку вітчизняного сільського господарства у трансформаційний період; висвітлено переваги і недоліки нових організаційно-правових форм господарювання та особливості їх адаптації до ринкових умов.

Ключові слова: ефективність, сільське господарство, розвиток, трансформації.

Л. П. Руда
ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

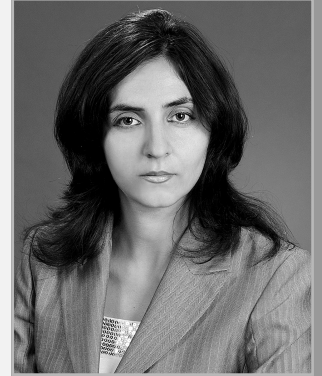
В статье рассмотрены состояние и специфика развития отечественного сельского хозяйства в трансформационный период; определены преимущества и недостатки новых организационно-правовых форм хозяйствования и особенности их адаптации к рыночным условиям.

Ключевые слова: эффективность, сельское хозяйство, развитие, трансформации.

Liliya Ruda
PROGRESS TRENDS OF AGRICULTURE IN THE CONDITIONS OF THE MARKET TRANSFORMATIONS

The article describes the state and the features of the domestic agriculture in the transformation period; it determines advantages and disadvantages of new forms of managing in agriculture and the features of their adaptation to the modern terms.

Key words: effectiveness, agriculture, development, transformations.



Постановка проблеми. Аграрному сектору економіки України належить особливо важлива соціально-економічна роль. Однак реформаційні процеси, що відбулися протягом останніх десятиліть, суттєво вплинули на спрямування розвитку цієї галузі, означивши ряд кризових тенденцій. Особливістю трансформаційних процесів в Україні є те, що вони, з одного боку, значно збільшили потенціал аграрного сектору, надавши широкі можливості для розвитку галузі, а з другого боку, спричинили появу цілої низки соціально-економічних проблем, що мають регіональний характер. З огляду на це дедалі більше актуалізується завдання всебічної оцінки регіональних факторів та їх впливу на ефективність сільського господарства й розвиток сільських територій загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні аграрні реформи в Україні мали за мету формування нового типу сільського господарства на засадах пріоритетів ринкових критеріїв ефективності та досконалості. У вітчизняній агроекономічній літературі аналіз проблем реформування в АПК в останній період активно здійснювали такі науковці, як А. Гайдуцький, М. Дем'яненко, В. Зінючук, С. Кваша, І. Лукінов, П. Макарченко, А. Малієнко, В. Месель-Веселяк, С. Онисько, О. Онищенко, Б. Пасхавер, П. Саблук, В. Ситник, М. Федоров, В. Юрчишин та ін. Усі вони доходять спільного висновку щодо необхідності зміни концепції аграрних реформ і пошуку шляхів виходу з кризи, який передбачатиме проведення складних та багатогранних перетворень. Водночас, збільшується розуміння того, що економічні проблеми галузі мають безпосередній соціальний контекст, пов'язаний із розвитком конкретних сільських територій.

Мета статті полягає в узагальненні останніх тенденцій трансформації аграрного сектору, оцінюванні ефективності та визначенні перспектив цього процесу.

Основні результати дослідження. Агропромисловий комплекс України – це велике міжгалузеве утворення, органічна частина економіки країни, яка включає сукупність галузей, пов'язаних між собою процесом відтворення, основне завдання якого – забезпечення продовольчої безпеки країни, а також створення експортного потенціалу сировини і продовольства. У сфері діяльності АПК формується майже 60% фонду споживання, створюється 17% ВВП. Важливою складовою АПК є сільське господарство, одиниця валової продукції якого створює умови для виробництва більше десяти її одиниць в інших галузях. Проте ситуація у цьому секторі економіки залишається досить складною й неадекватною його ролі в державі [1].

На думку П. Саблука [1], низька ефективність с.-г. виробництва не забезпечує розширеного відтворення; на селі найгострішими залишаються соціальні проблеми. Наслідком кризи розвитку сільських територій і сільського господарства стали відсутність мотивації до праці, безробіття, бідність та трудова міграція; загрозливих темпів набуває деградація демографічно-відтворювального, а відтак і трудового потенціалу села; відбувається деіндустріалізація сільського господарства.

За даними О. Бородіної та І. Прокопи [2], за роки реформ на селі значно збільшилася кількість людей, що живе в умовах абсолютних злиднів, поглибився розрив між багатими і бідними, активізувалося обезлюднення сільських територій. Показники дезінтеграції соціальної складової потенціалу села досягли загрозливих масштабів